

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Кафедра психології розвитку

ЗАТВЕРДЖУЮ"

20 20 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Напрямок підготовки бакалавр за освітньо-професійною програмою «Психологія», «Реабілітаційна психологія»
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 053 Психологія
інститут, факультет психології

Робоча програма Вікова психологія

для студентів за освітньо-професійною програмою «Психологія», «Реабілітаційна психологія» галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальністю 053 Психологія, 15 с.

Протокол №1 від «26» серпня 2022 р.

Розробники: Доктор психологічних наук Ольга Іванівна
Завідувач кафедри психології

розвитку

_____ (підпис)

(Паркулаб О.Г.)
(прізвище та ініціали)

Схвалено методичною комісією факультету, інституту.
Протокол від 30. 08. 2022 р. № 1

Голова

_____ (підпис)

(Пілецька Л.С.)
(прізвище та ініціали)

© Климшин О.І., 2022 рік
© Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
2022 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки <small>(шифр, назва)</small>	Нормативна	
Модулів – 2	Напрямок підготовки бакалавр за освітньо-професійною програмою «Психологія», «Реабілітаційна психологія»	<i>Рік підготовки:</i>	
Змістових модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування) 053 Психологія	1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
Загальна кількість годин – 180		1-й та 2-й	1-й та 2-й
	Освітній рівень бакалавр	<i>Лекції</i>	
		24 год.	8 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		36 год.	12 год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		120 год.	160 год.
		Вид контролю: екзамен	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретико-методологічні засади досліджень психічного та особистісного розвитку людини в онтогенезі.

В межах курсу здійснюється вивчення стадій розвитку, закономірностей їх змін, періодизацію психічного розвитку та розвитку особистості, залежність психічного розвитку від культурно-історичних та соціальних умов. Структуру навчальної дисципліни складають 3 змістові модулі (ЗМ), що включають 10 тем.

Метою та ціллю викладання навчальної дисципліни “Вікова психологія” є вивчення студентами теоретичних та практичних принципів і засад вікової психології, формування уявлень про онтологічні психологічні чинники та закономірності психічного розвитку людини, особливості її психофізіологічного, сенсорно-перцептивного, когнітивного, емоційного, особистісного, соціального розвитку та становлення різних видів діяльності.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- розкрити зміст та навчити оперувати поняттєво-категоріальним апаратом вікової психології;
- ознайомити з провідними течіями, напрямками, теоретичними і концептуальними підходами до психічного розвитку людини, вікового розвитку особистості, системою концептуальних і теоретичних положень, що утворюють основу вікової психології;
- сформувати здатність оцінити персональний внесок видатних вчених у розбудову теоретико-методологічних засад вікової психології та вміння пов'язувати останні з практичною діяльністю;
- сформувати уявлення про закономірності, чинники і механізми психічного розвитку людини, особливості формування психічних якостей особистості, становлення і розвиток психічних процесів, емоцій і їх властивостей у дітей, підлітків, юнаків та дорослих;
- забезпечити вивчення студентами критеріїв, закономірностей, завдань, сензитивних періодів, питань внутрішньо особистісного вибору в процесі психічного розвитку особистості, вікових можливостей засвоєння знань, нормативних і ситуативних криз на кожному етапі онтогенезу.

Компетентності:

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, на основі раціонального планування організувати, координувати, контролювати та оцінювати діяльність і взаємодію суб'єктів у сфері психології.

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології, реабілітаційної психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

Програмні результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи її розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР14. Забезпечувати оптимальні психолого-педагогічні умови розвитку особистості з урахуванням її індивідуально-психологічних особливостей.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати**:

- основні категорії вікової психології (вікова мінливість, онтогенез, сензитивні періоди, нормативні вікові кризи, психологічне новоутворення вікового періоду та ін.);
- психологічні принципи, закономірності, механізми психічного розвитку людини, особливості формування психічних якостей в умовах навчально-виховного процесу;
- теоретичні підходи до вивчення психічного розвитку людини; критерії вікової періодизації;
- особливості фізичного розвитку людини в онтогенезі, особливості розвитку когнітивної, емоційно-вольової, мотиваційної сфер в онтогенезі, особливості психосоціального та особистісного розвитку людини в онтогенезі;
- психологічні особливості кризових періодів психічного розвитку людини;
- центральні психологічні новоутворення кожного вікового періоду.

- В результаті вивчення дисципліни студент повинен **вміти**:

- оперувати та використовувати у власній науково-педагогічній діяльності основні поняття і категорії вікової психології;
- здійснювати аналіз психічного розвитку людини за основними критеріями;
- організовувати навчально-виховний процес, враховуючи вікові особливості сприйняття та засвоєння, провідну діяльність, сензитивні періоди та ін. критерії розвитку;
- забезпечувати в умовах навчально-виховної діяльності неперервний та ефективний процес соціалізації індивіда;
- визначати психологічні симптоми криз вікового розвитку та надавати психологічну допомогу (рекомендації батькам, рідним, друзям) для їх успішного подолання;
- знаходити контакт і спілкуватися з людьми різного віку, орієнтуючись на їх потреби та оцінку власної особистості;

- оволодіти комунікативними засобами подачі матеріалу, бесідувати та диспутовати на задану тему з вікової психології.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ТЕМА 1. ВСТУП ДО ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ.

Предмет, завдання вікової психології. Методологічні проблеми вікової психології. Методи вікової психології.

ТЕМА 2. ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В ОНТОГЕНЕЗІ.

Загальне поняття про психічний розвиток. Основні ознаки та типи психічного розвитку. Рушійні сили та закономірності психічного розвитку. Характеристика основних факторів психічного розвитку. Проблема співвідношення навчання і розвитку у психології розвитку: аналіз основних підходів. Сензитивні періоди в психічному розвитку людини. Соціальна ситуація розвитку. Провідна діяльність. Вікові кризи. Поняття вікового новоутворення як нового типу будови особистості.

ТЕМА 3. ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ ТА ПЕРІОДИЗАЦІЇ ВІКОВОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.

Теорія рекапітуляції Е. Геккеля, С. Холла. Теорія дозрівання А. Гезелла. Етологічна теорія К. Лоренца. Теорія психосексуального розвитку З. Фрейда. Психосоціальна теорія Е. Еріксона. Теорія оперантного обумовлення Б. Скіннера. Соціально-когнітивна теорія А. Бандури. Теорія розвитку дитячого інтелекту Ж. Піаже. Культурно-історична теорія Л.С. Виготського. Теорія екологічних систем У. Бронфенбреннера. Теорія морального розвитку Л. Кольберга.

Вікова динаміка психологічних характеристик розвитку людини. Концепція психічного розвитку Д.Б.Ельконіна. Закономірності гетерогенності в ході онтогенетичного розвитку людини. Відносність границь вікових періодів. Основні класифікації вікових періодів: особливості й недоліки. Порівняльна характеристика періодизацій.

Змістовий модуль 2. ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІКОВИХ ПЕРІОДІВ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В ОНТОГЕНЕЗІ.

ТЕМА 4. ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ПЕРИНАТАЛЬНОМУ ТА НЕМОВЛЯЧОМУ ПЕРІОДАХ ОНТОГЕНЕЗУ.

Пренатальний ріст та розвиток дитини. Вплив факторів середовища на внутрішньоутробний розвиток дитини. Становлення психіки в період пренатального розвитку. Стадії перебігу пологів. Можливі післяпологові ускладнення. Психологічна характеристика періоду новонародженості. Безумовні рефлексивні та їх значення для психічного розвитку людини.

Розвиток орієнтації в оточуючому світі (сенсорний та перцептивний розвиток) у немовлячому віці. Когнітивний розвиток у немовлячому віці. Особливості спілкування у немовлячому віці. Формування передумов розвитку мови у немовлячому віці. Розвиток рухів та дій у немовлят.

ТЕМА 5. ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД РАНЬОГО ВІКУ.

Особливості когнітивного розвитку в ранньому віці. Поняття про знаково-символічну функцію свідомості. Мовний розвиток у ранньому віці. Якісні і кількісні характеристики словникового запасу дітей раннього віку. Соціальний та емоційний розвиток у ранньому віці. Розвиток особистості у ранньому віці. Криза 3-х років.

ТЕМА 6. ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ДОШКІЛЬНОМУ ПЕРІОДІ ОНТОГЕНЕЗУ.

Розвиток пізнавальних процесів у дошкільному віці. Гра як основний рушій розвитку у дошкільному дитинстві. Соціалізація та розвиток особистості у дошкільному віці. Ідентифікація та его-ідентичність. Роль та значення дошкільних закладів у психічному розвитку дитини. Психологічний аналіз кризи 6-7 років.

ТЕМА 7. ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.

Готовність дитини до навчання у школі: основні критерії. Навчання та когнітивний розвиток у молодшому шкільному віці. Розвиток емоційно-вольової та мотиваційної сфер у молодшого школяра. Колектив та розвиток особистості у молодшому шкільному віці. Обдарованість та розвиток здібностей молодшого школяра. Причини та шляхи подолання шкільної неуспішності.

ТЕМА 8. ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.

Теоретичні підходи до проблеми підліткової кризи (Ст. Холл, Е. Шпрангер, В. Штерн, Ш. Бюлер, Е. Еріксон, Ж. Піаже, Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін). Сучасні погляди на підлітковий вік та кризу підліткового віку. Особливості когнітивного розвитку у підлітковому віці. Особливості взаємин підлітка з соціальним оточенням. Особистісно-інтимне спілкування. Розвиток емоційно-вольової сфери у підлітковому віці. Моральний розвиток у підлітковому віці (Л. Кольберг, Л.І. Божович). Акцентуації характеру в підлітковому віці.

ТЕМА 9. ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.

Когнітивний розвиток у період ранньої юності. Особливості емоційно-вольової сфери у період ранньої юності. Становлення особистості в ранній юності. Внутрішня позиція і формування життєвих планів. Взаємини старшокласників з однолітками та дорослими. Любов і дружба в ранній юності. Особистісне та професійне самовизначення. Етапи становлення професійного самовизначення.

ТЕМА 10. ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ДОРΟΣЛОСТІ.

Фізичний та когнітивний розвиток у період ранньої дорослості. Психосоціальний розвиток у період ранньої дорослості. Розвиток особистості у період ранньої дорослості. Вплив навчання на інтелектуальний розвиток дорослих. Професійна підготовка та вибір професійного шляху у ранньому дорослому віці. Сім'я і батьківство. Причини та наслідки кризи середнього віку. Фізіологічна стабільність та здоров'я в період середньої дорослості.

Середня дорослість: особливості емоційного та когнітивного розвитку. Розвиток особистості та кар'єрний ріст в період середньої дорослості.

Загальна характеристика періоду пізньої зрілості. Старіння: фізіологічні, психологічні та соціальні причини. Пізнавальні та когнітивні процеси у період пізньої зрілості. Особистісний та соціальний розвиток у похилому віці. Екзистенційна криза розвитку у похилому віці: шляхи подолання. Завершення життєвого шляху: проблеми помирання та смерті.

4. Структура навчальної дисципліни

№	Тема	Л		П		С	
		с.ф.н.	з.ф.н.	с.ф.н.	з.ф.н.	н.ф.н.	з.ф.н.
	ЗМ. МОДУЛЬ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ						
1.	ВСТУП ДО ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ.	2	1	2	2	2	10
2.	ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В ОНТОГЕНЕЗІ.	2	1	4		10	10
3.	ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ ТА ПЕРІОДИЗАЦІЇ ВІКОВОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.	4		10	2	20	30
	ЗМ. МОДУЛЬ ІІ. ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІКОВИХ ПЕРІОДІВ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В ОНТОГЕНЕЗІ.						
4.	ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ПЕРИНАТАЛЬНОМУ ТА НЕМОВЛЯЧОМУ ПЕРІОДАХ ОНТОГЕНЕЗУ.	2	1	2	1	10	10
5.	ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД РАННЬОГО ВІКУ.	2	1	2	1	10	10
6.	ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ДОШКІЛЬНОМУ ПЕРІОДІ ОНТОГЕНЕЗУ.	2	1	2	1	10	15
7.	ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.	2	1	2	1	10	15
8.	ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.	2	1	2	1	10	15
9.	ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.	2	1	2	1	10	15
10.	ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ДОРΟΣЛОСТІ.	4		8	2	18	30
-	Всього годин	24	8	36	12	120	160

5. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин
---	------------	-----------------

з/п		с.ф.н.	з.ф.н.
1	Вікова психологія як навчальна дисципліна.	2	2
2	Історія становлення вікової психології.	2	
3	Фактори і закономірності психічного розвитку та формування особистості в онтогенезі.	4	
4	Психологічні теорії та періодизації вікового розвитку особистості (Ч.1.)	4	1
5	Психологічні теорії та періодизації вікового розвитку особистості (Ч.2.)	4	1
6	Порівняльна характеристика періодизацій психічного розвитку людини.	2	
7	Особливості пренатального розвитку дитини. Фаза новонародженості.	2	
8	Психологічні особливості розвитку у немовлячому віці.	2	1
9	Психологічні особливості розвитку у ранньому віці.	2	1
10	Формування психічних процесів та властивостей у дошкільному віці.	2	1
11	Молодший шкільний вік: основні тенденції та закономірності психічного розвитку.	2	1
12	Психологічні особливості розвитку у підлітковому віці.	2	1
13	Психологічні особливості розвитку в період ранньої юності.	2	1
14	Психологія дорослої людини.	4	1
15	Геронтопсихологія. Основні тенденції та закономірності психічного розвитку в період пізньої дорослості і старості.	4	1

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість год.	
		с.ф.н.	з.ф.н.
1	Історія становлення психології розвитку людини.	6	10
2	Фактори і закономірності психічного розвитку та формування особистості в онтогенезі.	10	10
3	Біологічний підхід до розвитку: теорія рекапітуляції Ст. Холла, теорія дозрівання А. Гезелла, етологічна теорія К. Лоренца.	10	10
4	Періодизація психосексуального розвитку З. Фрейда, періодизація Е. Еріксона.	5	10
5	Біхевіористичний підхід до розвитку: теорія оперантного обумовлення Б. Скіннера, соціально- когнітивна теорія А. Бандури.	5	10
6	Особливості перинатального розвитку дитини. Фаза новонародженості.	5	5
7	Особливості когнітивного розвитку в немовлячому віці.	5	5
8	Розвиток мовлення в ранньому віці.	10	10

9	Гра як провідна діяльність дошкільного віку.	10	15
10	Причини шкільної неуспішності в молодшому шкільному віці.	10	15
11	Порівняйте проблеми підлітків в XIX і XX та XXI століттях.	10	15
12	Особистісне самовизначення в юнацькому віці.	10	15
13	Статевікові розходження ранньої дорослості.	10	10
14	Вплив історії життєвого шляху на процес старіння.	8	10
15	Екзистенційні переживання в період пізньої дорослості та старості.	6	10

7. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій, семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація, перегляд відео-фільмів.
- Практичні: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості тощо.

8. Методи контролю

Оцінювання знань студентів відбувається на основі результатів:

- поточного контролю знань;
- підсумкового контролю знань (екзамен).

Максимальний бал, який студент може отримати за всіма видами контролю – 100 балів і виставляється у формі іспиту.

Оцінка студента формується таким чином:

1. Поточний контроль:

Робота на семінарських заняттях:

- усні відповіді-доповіді та виконання тестових завдань по темах лекційного курсу – максимально 35 бали;

- виконання контрольної роботи – максимально 5 балів;

Самостійна робота:

- підготовка словника основних термінів і понять до кожної з лекційних тем – максимально 10 балів.

Передбачено підготовку рефератів-презентацій з метою підвищення рейтингу – максимально 5 б.

2. Підсумковий контроль – максимально 50 балів.

У кінці семестру підраховується рейтинг за поточними видами контролю і підраховується загальний рейтинг, який переводиться в оцінку у відповідності до шкали оцінювання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

“відмінно” – студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, уміння приймати необхідні рішення в нестандартних ситуаціях, вільне володіння науковими термінами, аналізує причинно-наслідкові зв'язки;

“добре” – студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вмє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності;

“задовільно” – студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вмє

інтегровано застосувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;

“незадовільно” – студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.

9. Методичне забезпечення

1. Силабус навчальної дисципліни «Вікова психологія».
2. Робоча програма навчальної дисципліни «Вікова психологія».
3. Лекційний ресурс на дистанційній платформі: <https://d-learn.pro>
4. Навчальні посібники.
6. Відео-диски з фільмами:
 - «Життя перед життям» (соматичний і психічний пренатальний розвиток) / Науково-популярний фільм з використанням 3D-технологій. / Виробництво: France 2, Transparences Productions, 17 Juin Media. – 2004 р.
 - «Эмбриональное развитие» / Науково-популярний фільм з використанням 3D-технологій. / Виробництво: Pioneer Film and TV Productions Limited for National Geographic Channel. – 2010 р.
 - «Розвиток сприймання» / Документальний цикл «Людське дитя» / Науково-популярний фільм / Виробництво: Baby Vision inc. – 2003 р.
 - «Розвиток рухової активності» / Документальний цикл «Людське дитя» / Науково-популярний фільм / Виробництво: Baby Vision inc. – 2003 р.
 - «Мовний розвиток» / Документальний цикл «Людське дитя» / Науково-популярний фільм / Виробництво: Baby Vision inc. – 2003 р.б. «Розвиток емоцій і темпераменту» / Документальний цикл «Людське дитя» / Науково-популярний фільм / Виробництво: Baby Vision inc. – 2003 р.
 - «Детские истерики и капризы» / Навчальний фільм / Автор і ведуча: дитячий психолог Sanita Aispure.– Латвія, 2008 р.
 - «Азбука приучения малыша к туалету» / Навчальний фільм / Автор і ведуча: дитячий психолог: Inga Adamsonе. – Латвія, 2008 р.
 - «Тіло людини» Науково-популярний фільм з використанням 3D-технологій / Виробництво: BBC. – 2008 р.
 - «Я и другие» / О.В. Петровский, В.С. Мухина / Научно-популярный фильм. Киевская киностудия научно-популярных фильмов, 1971 г.
 - Засоби підсумкового контролю (комплект тестових завдань для підсумкового контролю).

10. Контрольні питання до екзамену

1. Предмет вікової психології як науки.
2. Поняття про розвиток, дозрівання і ріст.
3. Фактори психічного розвитку: спадковість, середовище, активність.
4. Методологічні проблеми вікової психології.
5. Методи вікової психології.
6. Принципи психічного розвитку.
7. Закономірності психічного розвитку.
8. Критерії психічного розвитку.
9. Поняття про вік. Основні підходи та критерії вікової періодизації.
10. Історія розвитку вікової та педагогічної психології як науки.
11. Біологічний підхід до розвитку (теорія дозрівання А. Гезелла, етологічна теорія К. Лоренца).

12. Психодинамічний підхід до розвитку (теорія психосексуального розвитку З. Фрейда, психосоціальна теорія Е. Еріксона).
13. Біхевіористичний підхід до розвитку (теорія оперантного обумовлення Б. Скіннера, соціально-когнітивна теорія А. Бандури).
14. Когнітивно-генетичний підхід до розвитку (теорія розвитку дитячого інтелекту Ж. Піаже, теорія обробки інформації).
15. Контекстуальний підхід до розвитку (культурно-історична теорія Л.С. Виготського, теорія У. Бронфенбреннера).
16. Теорія морального розвитку Л. Кольберга.
17. Теорії розвитку у вітчизняній психології (С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, О.В. Запорожець, Б.Г. Ананьєв, П.Я. Гальперін, А.В. Петровський, Д.Б. Ельконін, Г.С. Костюк та ін.).
18. Пренатальний ріст та розвиток дитини.
19. Вплив факторів середовища на внутрішньоутробний розвиток дитини.
20. Стадії перебігу пологів. Можливі післяпологові ускладнення.
21. Психологічна характеристика періоду новонародженості.
22. Особливості спілкування у немовлячому віці.
23. Формування передумов розвитку мови у немовлячому віці.
24. Розвиток рухів та дій у немовлят.
25. Розвиток орієнтації в оточуючому світі (сенсорний та перцептивний розвиток) у немовлячому віці.
26. Когнітивний розвиток у немовлячому віці.
27. Соціальний та емоційний розвиток у ранньому віці.
28. Особливості емоційної сфери немовляти: комплекс поживлення.
29. Мотиваційна сфера немовлят: розвиток афіліативної потреби.
30. Характеристика емоційної сфери дитини раннього віку: емоційна лабільність, розвиток пізнавальних емоцій, емпатійність.
31. Особливості когнітивного розвитку у ранньому віці.
32. Мовний розвиток у ранньому віці: якісні і кількісні характеристики словникового запасу дітей раннього віку (праця "Спілкування і мовлення" М.І. Лисіної).
33. Розвиток особистості у ранньому віці. Криза 3-х років.
34. Гра як основний рушій розвитку у дошкільному дитинстві.
35. Потреба в визнанні, повазі та спілкуванні в дітей раннього та дошкільного віку.
36. Розвиток пізнавальних процесів у дошкільному віці.
37. Особливості розвитку мови в дошкільному віці: оволодіння морфологією та синтаксичністю та фонетикою мови, використання неологізмів, розвиток внутрішньої мови.
38. Соціалізація та розвиток особистості у дошкільному віці.
39. Роль та значення дошкільних закладів у психічного розвитку дитини.
40. Формування вищих почуттів в дошкільному віці.
41. Психологічний аналіз кризи 6-7 років.
42. Готовність дитини до навчання у школі: основні критерії.
43. Навчання та когнітивний розвиток у молодшому шкільному віці.
44. Розвиток емоційно-вольової та мотиваційної сфер у молодшого школяра.
45. Колектив та розвиток особистості у молодшому шкільному віці.
46. Обдарованість та розвиток здібностей молодшого школяра.
47. Навчально-пізнавальні та статусні мотиви молодших школярів.
48. Формування моральних інстанцій та альтруїстичних установок в дітей молодшого шкільного віку.
49. Причини та шляхи подолання шкільної неуспішності.
50. Особливості взаємин підлітка з соціальним оточенням. Особистісно-інтимне спілкування.
51. Розвиток емоційно-вольової сфери у підлітковому віці.

52. Особливості емоційного розвитку підлітків та юнаків: «підлітковий комплекс» емоційності, емоційна сензитивність, формування загальної емоційної спрямованості.
53. Сучасні погляди та теоретичні підходи до проблеми підліткової кризи.
54. Особливості когнітивного розвитку у підлітковому віці.
55. Взаємини старшокласників з однолітками та дорослими. Любов і дружба в ранній юності.
56. Розвиток пізнавальних психічних процесів у юнацькому віці: формування індивідуального стилю розумової діяльності, розвиток творчих здібностей.
57. Потреба в автономії та самоутвердженні, детермінація підліткової та юнацької сексуальності.
58. Формування особистості в ранній юності. Особистісне та професійне самовизначення.
59. Фізичний та когнітивний розвиток у період ранньої дорослості.
60. Психосоціальний розвиток у період ранньої дорослості.
61. Особливості мотиваційної сфери періоду ранньої і середньої дорослості: вибір життєвої стратегії, професійна Я-концепція.
62. Середня дорослість: особливості когнітивного та особистісного розвитку.
63. Особливості розвитку пізнавальних психічних процесів у період дорослості: діалектичність мислення, індивідуальне когнітивне самовираження. Критерії когнітивної дорослості.
64. Особливості пізнавальних психічних процесів в період середньої дорослості: динаміка розвитку інтелекту. Криза середини життя та роль когнітивного розвитку в подоланні кризи.
65. Загальна характеристика періоду пізньої зрілості.
66. Вікова динаміка розвитку ціннісно-сислової сфери в період дорослості.
67. Фактори розвитку когнітивних функцій в період пізньої дорослості і старості.
68. Динаміка мотивів в осіб періоду пізньої дорослості: звуження сфер соціальної активності, потреба підтримки фізичного здоров'я, потреба в любові та приналежності, потреба переосмислення життєвого досвіду та збереження відчуття безперервності життя.
69. Старіння: фізіологічні, психологічні та соціальні причини
70. Специфічні зміни емоційної сфери в період старіння: основні типи пристосування до старості. Екзистенційні переживання смерті в період старості.

11. Рекомендована література

Література:

Основна:

1. Александров Ю. В. Психологія розвитку: навч. посібник. Харків, 2015. 336 с.
2. Крайніков Є.В. Психологія розвитку. Словник-довідник. К.: Арістей, 2004. 280 с.
3. Кацавець Р. Вікова психологія [Текст]: навч. посібник: К.: Алерта, 2019. 112 с.
4. Савчин, М. В. Василенко Л. П. Вікова психологія [Текст] : навч. посібник. 3-є вид., доп. та перероб. К.: Академ-видав, 2017. 368 с.
5. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: навч. посіб. К. : Академвидав, 2005. 360с.
6. Самошкіна Л.М. Вікова психологія: навч. наоч. посіб. з мультимедійним курсом. Дніпропетровськ: вид-во ДНЕУ, 2006. 248 с.
7. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Вікова психологія. К.: Центр учбової літератури, 2012. 346 с.
8. Токарева Н.М. Основи вікової психології : навчально-методичний посібник / Н. М. Токарева, А. В. Шамне. Кривий Ріг, 2013. 283 с.

Додаткова:

9. Дептула, М., Поторська А., Борших Ш. Рання профілактика проблем психо-соціального розвитку і ризикованої поведінки дітей та молоді [Текст]: монографія. Бидгощ : Університету Казимира Великого, 2019. 158 с.
10. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітка. К.: НПУ ім.М.П. Драгоманова, 2003. 340 с.
11. Дем'яненко А. Б. Роль батька в психічному розвитку дитини. Практична психологія [Текст]. К. : ЦУЛ, 2018. 112 с.
12. Вікова психологія: хрестоматія [Текст]: навч. Посібник. Упоряд.: Л. В. Долинська, Т. М. Лисянська та ін. Рек. МОН. К.: Каравела, 2014. 488с.
13. Климишин О.І. Психологічні особливості розвитку духовності старшокласників у процесі

навчання. Дисерт. на здобут. наук. ступ. канд. псих. наук: 19.00.07. Івано-Франківськ, 2004. 220с.

14. Кузікова С.Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці. Монографія. Суми: Вид-во МакДен, 2012. 410 с.

15. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: Монографія. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. 354 с.

16. Павелків Р.В. Дитяча психологія / Р.В.Павелків, О.П.Цигипало. К.: Академвидав, 2008. 431 с.

17. Дитяча психологія [Текст]: підручник/Павелків Р. В. Цигипало О. П/2-ге вид., випр. К. : Академвидав, 2015. 400 с.

18. Помиткін Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: Монографія. К.: Наш час, 2005. 280 с.